

INVESTITSION MUHIT VA UNING HUDUDLARNI IQTISODIY VA IJTIMOY RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI

Muxamadjanov Shaxriyor

Ta'limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi

ORCID: 0000-0001-7392-1730

shaxri_7700@list.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonda investitsiya muhiti tushunchasining ilmiy-nazariy asoslari, uni qo'llanilish amaliyoti va bugungi hududlarni iqtisodiy va ijtimoiy rivojlantirish sharoitidagi ahamiyati o'rganilgan. Investitsiya muhitiga ta'sir etuvchi omillar va iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlil etilgan. Shu bilan birga, hududlarni iqtisodiy va ijtimoiy rivojlantirishda investitsiya muhitini yaxshilashga doir ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar taqdim qilingan.

Kalit so'zlar: investitsiya, investitsiya faoliyati, ijtimoiy-iqtisodiy, kapital qo'yilma, investitsion muhit, baholash, hudud.

ИНВЕСТИЦИОННЫЙ КЛИМАТ И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ И СОЦИАЛЬНОМ РАЗВИТИИ РЕГИОНОВ

Мухамаджанов Шахриёр

Республиканский научно-методический центр развития образования

Аннотация. В данной статье изучены научно-теоретические основы понятия инвестиционного климата в Узбекистане, практика его применения и значение в современных условиях экономического и социального развития регионов. Проанализированы факторы и экономические показатели, влияющие на инвестиционный климат. Вместе с тем, представлены научные предложения и практические рекомендации по улучшению инвестиционного климата в экономическом и социальном развитии регионов.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, социально-экономические, капиталовложения, инвестиционный климат, оценка, регион.

THE INVESTMENT ENVIRONMENT AND ITS IMPORTANCE IN THE ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT OF REGIONS

Mukhamadzhanov Shakhriyor

Republican Scientific and Methodological Center for the Development of Education

Abstract. This article examines the scientific and theoretical foundations of the concept of the investment climate in Uzbekistan, the practice of its application, and its significance in the context of the current economic and social development of the regions. Factors and economic indicators influencing the investment climate are analyzed. At the same time, scientific proposals and practical recommendations for improving the investment climate in the economic and social development of the regions are presented.

Keywords: investment, investment activity, socio-economic, capital investment, investment environment, valuation, territory.

Kirish.

Jahon iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida har bir hududning yuqori darajadagi raqobatbardoshligini ta'minlash investitsiyalar bilan bog'liqligini amaliyot natijalari asoslamoqda. Darhaqiqat, hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish, investitsion salohiyatni oshirishning bozor imkoniyatlaridan samarali foydalanish, infratuzilmani shakllantirish, hududning faol imijini yaratishga qaratilgan rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish bugungi kunning dolzarb masalalaridan hisoblanadi.

Mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti aholi daromadlarining oshishi, turmush sharoitining yaxshilanishi, asosan milliy iqtisodiyotning turli soha va tarmoqlariga jalb etilayotgan investitsiya mablag'larining hajmi va tarkibiga bog'liq. Shunday ekan, har bir davlat o'z hududida investitsiya mablag'larini jalb etishning jozibador muhitini shakllantirishga alohida e'tibor qaratishi muqarrar.

Hududlarda iqtisodiyotning real sektoriga yo'naltirilgan investitsiyalarni ko'paytirish va shu asosda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish, xalqning turmush darajasi va daromadlarini oshirish, har bir hududning tabiiy, mineral-xomashyo, sanoat, qishloq xo'jaligi, turizm va mehnat salohiyatidan kompleks va samarali foydalanishni ta'minlash, tuman va shaharlarni, avvalo, sanoat va eksport salohiyatini oshirish yo'li bilan jadal rivojlantirish hisobiga mintaqalar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasidagi farqlarni kamaytirishga qaratilgan iqtisodiy islohotlar izchillik bilan amalga oshirilmoqda (Mustafakulov, Rajabov, Khaydarova, 2020).

Bu borada keyingi yillarda "Inson qadri uchun" tamoyili asosida xalqimizning farovonligini yanada oshirish, iqtisodiyot tarmoqlarini transformatsiya qilish va tadbirkorlikni jadal rivojlantirish, inson huquqlari va manfaatlarini so'zsiz ta'minlash hamda faol fuqarolik jamiyatini shakllantirishga qaratilgan islohotlarning ustuvor yo'nalishlarini belgilash maqsadida, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-son Farmoniga qabul qilinib, ushbu farmonning 49-maqsadida mamlakatimizning investitsiyaviy jozibadorligini yanada oshirish va qimmatli qog'ozlar bozorini jadal rivojlantirish, bunda:

- strategik ahamiyatga ega bo'lgan texnologik va infratuzilmaviy investitsiya loyihalarini amalga oshirish;

- hududlarning investitsion reytingini yuritish, har bir hududning imkoniyatlaridan kelib chiqib, uning investorlar uchun jozibadorligini yanada oshirish vazifalari belgilangan.

Ushbu vazifalar ijrosi doirasida 2023-2024-yillar davomida 110 milliard dollar xorijiy investitsiyalar va 30 milliard dollar davlat-xususiy sheriklik doirasidagi investitsiyalarni jalb qilish maqsadli ko'rsatkichlarga erishish ko'zlangan (Decree of the President, 2023).

Adabiyotlar sharhi.

Ma'lumki, hudud ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti barqarorligiga uning investitsion muhitini yaxshilash to'g'ridan to'g'ri ta'sir ko'rsatadi, ya'ni boshqa omillar o'zgarmagani holida hudud investitsion muhitining yaxshilanishi uning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti barqarorligini mustahkamlaydi.

Shu ma'noda, hududlar ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti barqarorligiga hududlarda investitsiya muhiti ta'siri bir qator xorijlik mualliflar tomonidan kompleks tarzda o'rganilgan. Jeyms, Xaynes, Jongsang (2019) kabi mualliflar "mintaqaviy rivojlanishning investitsion omillari tadqiqotida mamlakat samarali investitsion siyosati muvaffaqiyati hududlar investitsion jozibadorligini oshirish bilan ta'minlanishini asoslash"ga harakat qilganlar (Hines, Park, 2019).

Engman, Onodera, Pinali (2006) tadqiqotlarida investitsiya muhiti tushunchasiga quyidagi ta'rif beriladi: "investitsiya muhiti – mamlakatga investitsiya kiritilishi uchun sun'iy ravishda va tabiiy geografik joylashuv orqali hosil qilingan choralarni o'z ichiga oladi. Jumladan,

qulay tekislikda joylashuv, tabiiy iqlim sharoiti, dengizga chiqish imkoniyati, sud-huquq tizimi, iqtisodiy samaradorlikka erishidagi vositalar va h.k.” (Engman, Onodera, Pinali, 2006).

Malden (2017) o'z tadqiqotida “hududlar ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti notekisliklarining muhim sabablari sifatida ularda investitsion salohiyatning notekis taqsimlanishi bilan bir qatorda, avvalombor, har bir hududdagi investitsion muhit va ularning o'z investitsion salohiyatidan samarali foydalanish natijalari bilan aniqlanuvchi investitsion jozibadorligi darajasining farqlanishi”ni bosh omil sifatida ta'kidlagan (Malden, 2017).

Douns va Elliotning (1997) ta'kidlashlaricha «investitsion muhit investitsiyalar samaradorligiga ta'sir ko'rsatuvchi iqtisodiy, moliyaviy va boshqa sharoitlardir». Ko'pchilik xorijiy tadqiqotchilar “investitsion muhit” “investitsion iqlim” tushunchalari mazmunini “biznes muhiti” tushunchasiga yaqin, deb qarab, uni kapitalni qo'yishning risklilik darajasi va aniq obyektga investitsiya qilishning jozibadorligi darajasini shakllantiruvchi tashqi shart-sharoitlar majmui sifatida talqin etadilar (Downs, Goodman, 1997).

Yarosh (2018) tomonidan bildirilgan fikrlarga ko'ra, mamlakat hududlarining investitsiya muhiti turlicha bo'ladi. Buning asosiy sabablaridan biri – ulardagi rivojlanishning bir xilda emasligi hisoblanadi. Shuningdek, investitsiya muhiti jozibadorligini ta'minlash rivojlanishi nisbatan sust bo'lgan hududlar uchun zarur. Ammo buni sub'ektiv kafolatlar berish orqali amalga oshirish kerak emas. Bunda ushbu hududlarga davlat va uning idoralari birinchi navbatdagi investorlar bo'lishi ahamiyatlidir (Yarosh, 2018).

Sijkovich, Pekala, Pekala, Jonsa (2017) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda maxsus iqtisodiy zonalarga berilgan imtiyozlar, qonuniy kafolatlar hududlardagi investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda muhim rol ni bajaradi. Bunday zonalarining mamlakatning iqtisodiy rivojlanish salohiyati yuqori bo'lgan, ammo investitsiyalar uchun yuqori sezuvchanlikni talab etmaydigan hududlarda tashkil etish lozim (Cizkowicz, Pekała, Rzońca, 2017).

Valdaysev va Vorobev (2003) tomonidan chop etilgan darslikda ijtimoiy sohani investitsiyalashda moliyalashtirish manbalari tahlil qilinadi. Ijtimoiy daromad olish jarayonlariga sarflangan pul mablag'lari kelajakda yanada yuqoriroq daromad yoki ijtimoiy samara topishdan iborat degan xulosaga kelinadi (Valdaysev, Vorobyev, 2003). Bu yerda mualliflar investitsiyalarni ijtimoiy sohalarga, jumladan ta'limga yo'naltirish bu real investitsiyalarga nisbatan kattaroq foyda keltirish manbai ekanligini uqtirmoqchi bo'layapti.

Vdovin (2014) investitsiyalar hajmi va yo'nalishlari nafaqat iqtisodiy o'sish maqsadlari, balki iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik tarkibiy qismlarning muvozanatini ta'minlaydigan jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlash bilan ham belgilanadi, deb hisoblaydi. Investitsion faoliyatning ustuvor yo'nalishlari qulay investitsiya muhitini yaratish, iqtisodiyotning o'sish nuqtalarining jadal rivojlanishini rag'batlantirish, investitsiya jarayonini faollashtirish uchun institutsional shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan davlat iqtisodiy siyosati bilan belgilanadi (Vdovin, 2014).

Investitsiyaning mazmun-mohiyati va tavsiflanishiga doir ilmiy-tadqiqotlar olib borgan Alikulov, Sattorovlar (2012) tomonidan “yaqin davrgacha mamlakatimizda investitsiyani «kapital qo'yilma» mohiyati bilan aynan bir xil tushuncha deb qarab kelinganligi” alohida ta'kidlanadi. Shuningdek, umumqabul qilingan investitsiya (kapital qo'yilma) tushunchasi quyidagilar bo'yicha ifodalanadi: “kapital qo'yilma” (yoki kapital sarfi) yangi qurilishga va rekonstruksiya sarflanadigan moliyaviy mablag'; harakatdagi korxonalarni texnik qayta qurollantirish va kengaytirish (ishlab chiqarishga kapital qo'yish), uy-joyga, kommunal va madaniy-maishiy qurilishlar (noishlab chiqarishga kapital qo'yish). Bunda investitsiya tushunchasining mohiyatini aniqlashda bozor va rejali iqtisodiyotdagi farqlari ifodalanadi. Kapital qo'yilmaning yuqorida keltirilgan izohi sarf-xara-jatlar tavsifini aniq ifodalaydi va investitsiyalash sohasini faqat qo'yilmagacha qisqartiradi, ya'ni asosiy fondlarni takror ishlab chiqarish, ularning yuksalishi va takomillashtirilishini nazarda tutishi” qayd etilgan (Alikulov, Sattorov, 2012).

Yusupovaning (2020) ta'kidlashicha, jahon investitsion muhitining keskin o'zgarib borayotgan hozirgi sharoitida moliyaviy resurslarning xalqaro harakati yangicha tus olmoqda. Ko'rinib turibdiki, xorij sarmoyasi bugungi kunda jahon mamlakatlari tomonidan yuqori iqtisodiy taraqqiyotga erishishning muhim omili sifatida qaralmoqda" (Yusupova, 2020).

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu maqolada O'zbekiston va xorijiy mamlakatlar iqtisodchi olimlarining investitsiyalar va investitsion muhitini yaxshilashga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlari o'rganilgan. Tadqiqot metodologiyasi sifatida adabiyotlarning qiyosiy tahlili va farazni asoslash usullaridan foydalanilgan.

Maqolaning maqsadi iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish maqsadida olimlarning investitsiya muhiti va uning hududlar iqtisodiyotiga ta'siri bo'yicha nazariy bilimlarini o'rganish va tahlil qilishdan iborat.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

O'zbekistonda qulay investitsiya muhitini yaratish bo'yicha izchil chora-tadbirlar ishlab chiqilmoqda.

Ularning negizida uchta asosiy omil yotadi:

- iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash;
- samarali fiskal siyosat olib borish;
- inflyatsiya jarayonlarini tartibga solish va milliy valyuta-so'mning to'lov qobiliyatini oshirishga yo'naltirilgan makroiqtisodiy siyosat yuritish.

Vaqtinchalik bo'sh turgan pul mablag'lari, shu jumladan, aholi mablag'larini jalb etishda kredit institutlari, xususan, tashkiliy jamg'armalarning 80-90 foizini to'playdigan banklar muhim rol o'ynashi lozim. Investitsiya muhitini baholash jarayonida investor investitsiyalashning risk darajasini qanchalik ekanligini aniqlaydi. Investitsiya muhiti darajasi qanchalik yomon bo'lsa, investor o'z tadbirkorlik riskini shunchalik yuqori belgilaydi. Investitsiya muhitini makroiqtisodiy darajada quyidagi jadvalda ko'rinishida tasvirlash mumkin.

1-jadval

Mamlakat investitsiya muhitiga ta'sir etuvchi omillar (Ergasheva, Uzoqov, 2008)

Siyosiy omillar	Iqtisodiy omillar	Ijtimoiy omillar
- xorijiy investitsiyalarga nisbatan davlat siyosati; - xalqaro shartnomalarga amal qilish; - davlatning iqtisodiyotga aralashish darajasi; - xalqaro shartnomalarda ishtirok etish tizimi; - davlat apparati ishlarining samaradorligi; - siyosiy barqarorlik; - boshqalar.	- iqtisodiyotning umumiy holati (rivojlanish yoki inqiroz); - inflyatsiya darajasi, valyuta kursi barqarorligi; - turlicha soliq, boj to'lovlaridagi imtiyozlar; - ishchi kuchi qiymati va ishchi kuchidan foydalanish tartibi; - aniq tovarlarga bo'lgan talab va taklif; - xom ashyo bilan ta'minlanganlik; - kreditning bahosi; - boshqalar.	- xorijiy kapitalga va xususiy mulkka jamiyat a'zolarining munosabati; - jamiyatning mafkuraviy bilim darajasi; - ishchi sinfining tashkilotchiligi; - boshqalar.

N.R.Kuzievaning xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishning moliya-kredit mexanizmini takomillashtirish yo'nalishlariga bag'ishlangan ilmiy-tadqiqot ishida xorijiy investitsiyalar to'liq tasniflangan hamda investitsiya muhitiga ta'sir etuvchi qator omillar tahlil etilgan.

2-jadval

Investitsiya muhitiga salbiy ta'sir etuvchi jihatlar (Kuziyeva, 2008)

Iqtisodiy va moliyaviy sohalarida:	Ijtimoiy – siyosiy sohada:
investitsiya jarayonlari ishtirokchilari tomonidan shartnoma majburiyatlarini bajarish intizomining pastligi; moliya-kredit va bank tizimini rivojlantirish sur'atlarini imkoniyat darajasidan orqadaligi; mahalliy byudjetlarning daromad bazasi mustahkam emasligi; mamlakat iqtisodiyotida monopol hukmronlikka ega bo'lgan xo'jalik subyektlarining mavjudligi; bozor infratuzilmasini yetarli darajada rivojlanmaganligi; milliy iqtisodiyotga davlat aralashuvining yuqoriligi; mamlakatda birja savdosini yetarli darajada rivojlanmaganligi; xorijiy investitsiyalar va xalqaro kreditlardan foydalanish samaradorligini pastligi.	ijtimoiy dasturlarni moliyalashtirishga yo'naltirilgan mablag'lardan samarasiz foydalanish holatlarining mavjudligi; ijtimoiy sohadagi investitsion loyihalarni moliyalashtirishda resurs bilan ta'minlanish muammosining mavjudligi.
Huquqiy sohada:	Axborot texnologiyalari sohasida:
ayrim qonunchilik hujjatlari, ko'rsatmaviy va me'yoriy uslubiy hujjatlarning tez-tez o'zgarib turishi; ayrim qonunlar bilan amaldagi yo'riqnomalar o'rtasida nomuvofiqliklar mavjudligi; huquqiy hujjatlar ijrosi ustidan nazorat mexanizmi samaradorligining pastligi.	axborot infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi; xalqaro axborot tizimlari bilan uzviy aloqadorlik davr talablari darajasida tashkil etilmaganligi; zamonaviy axborot sohasida ishlayotgan kadrlar tayyorlash sifatining nisbatan pastligi.

“Investitsiya muhiti”ga oid xorijiy tadqiqot natijalari asosida “investitsiya muhiti” tashkil etuvchi uchta muhim elementlar to'plami quyidagilardir:

Makro asoslar

- Makro asoslarga ijtimoiy va siyosiy barqarorlik, makroiqtisodiy barqarorlik (masalan, barqaror fiskal va tashqi muvozanatlar, real valyuta kursi, past inflyatsiya va foiz stavkalari) va raqobatbardosh bozorlar kiradi.

Institutar

- Institutlar va boshqaruv tartibga solish, soliqqa tortish va huquq tizimidagi shaffoflik va samaradorlikni anglatadi; kuchli va yaxshi ishlaydigan moliya sektori; mehnat bozorining moslashuvchanligi va malakali ishchi kuchi.

Boshqaruv va infratuzilma

- Infratuzilma transport (yo'llar va portlar), telekommunikatsiya, energiya va suv ta'minoti kabi jismoniy infratuzilmaning mavjudligi va sifati bilan bog'liq.

1-rasm. “Investitsiya muhiti”ni tashkil etuvchi uchta keng omillar to'plami

Manba: muallif ishlanmasi.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, hududning investitsiya muhiti – iqtisodiy va nodavlat sektor faoliyatini rivojlantirish, yuqori iqtisodiy manfaatdorlikni ta'minlash maqsadida moliyaviy resurslarni (investitsiya) jalb etishga qaratilgan huquqiy, iqtisodiy-moliyaviy (shu jumladan, tarif-notarif imtiyozlar, ijtimoiy choralarning amalga oshirilganlik darajasi va mexanizmi hisoblanadi.

Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 29-iyundagi "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risida"gi PF-5468-son Farmonida mazkur hujjatda "mavjud tizimli; Bu boradagi muammolar puxta o'rganilishi va O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasining muhim yo'nalishlaridan biri – xorijiy investorlar va investitsiyalar uchun qulay rejimni saqlash, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va ishonchli huquqiy himoya qilish masalalariga alohida to'xtalib o'tildi. Bu esa O'zbekiston hududlarining investitsion jozibadorligini oshirishda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qilmoqda (Inogamova, 2021).

Yoqilg'i-energetika, tog'-kon sanoati, qishloq xo'jaligi, to'qimachilik sanoati kabi an'anaviy xorijiy investitsion tarmoqlarning investitsiya salohiyati to'liq amalga oshirilmagan.

Shuningdek, O'zbekiston uchun nisbatan yangi bo'lgan tarmoqlar – moliya-bank sektori, qurilish, telekommunikatsiya va turizm sohalarida ham salmoqli rivojlanish salohiyati mavjud.

Kapital bozori rivojlangan mamlakatlarda hozirgi past foiz stavkalari bilan O'zbekiston tez rivojlanayotgan bozori va yuqori daromad olish imkoniyati bilan xorijiy investorlar uchun jozibador ko'rinadi. Mavjud xavf-xatarlar ham katta imkoniyatlarga ega (Akhmedov, 2019).

Investitsiya tavakkalchiligining tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

- iqtisodiy;
- ijtimoiy;
- jinoiy;
- ekologik;
- moliyaviy;
- qonun chiqaruvchi.

Investitsion faoliyat hududdagi investitsiya faoliyatining intensivligi va ko'lamini tavsiflaydi.

Investitsion jozibadorlikni oshirish uchun investitsiya muhiti iqtisodiyotga investitsiyalardan foydalanish shartlarini, xususan:

- huquqiy baza;
- soliq rejimi;
- investitsiya faoliyati uchun institutsional shart-sharoitlar, investorlarni qo'llab-quvvatlash infratuzilmalarining mavjudligi;
- ma'muriy to'siqlar darajasi va boshqalar (Trenev, Likhachev, 2007).

Ma'lumki, har qanday investor o'z kapital qo'yilmalarining ishonchliligi va samaradorligidan manfaatdor. Binobarin, agar investitsiya jarayonlarini boshqarish investitsiya obyektlari egalari va investorlarning obyektiv manfaatlarini hisobga olgan holda qurilgan bo'lsa, kerakli samaraga erishiladi. Shu munosabat bilan, mamlakatimizda xorijiy investorlarning daromadlarini O'zbekistonga qayta investitsiya qilish bo'yicha cheklovlar yo'q; Mamlakatning sarmoyaviy jozibadorligini yanada oshirishga qaratilgan qator qo'shimcha muhim qonun va me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Shuningdek, ko'plab iqtisodchi va olimlar tadqiqot olib borib, ushbu muammoga o'zlarining original yondashuvlarini bildirishgan.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, qaysi davlat faol investitsiya siyosatini yuritgan bo'lsa, o'z iqtisodiyotining barqaror o'sishiga erishgan.

Jahonda xorijiy kapitalni jalb etish bo'yicha mamlakatlar o'rtasida keskin kurash ketmoqda. Xorijiy investitsiyalar hajmi, uning sifati va qulay shartlaridan foydalanish borasida rivojlangan mamlakatlarda yildan yilga investitsion muhit jozibadorligini ta'minlashga xizmat qiladigan innovatsion instrumentlarning turli ko'rinishlari yuzaga kelmoqda.

Iqtisodiyot rivojini qo'llab-quvvatlashda xususiy investitsiyalarning yuqori sur'atlarda o'sishi ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Respublikamizda asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalarning yuqori o'sish sur'atlariga erishilishda to'g'ridan - to'g'ri xorijiy investitsiya va kreditlarning yuqori o'sish sur'atlari asosiy omil bo'ldi. Ammo mamlakatimiz ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish borasida strategik maqsadlarni belgilab olgan ekan, ularni amalga oshirish uchun milliy iqtisodiyotga investitsiyalar hajmini oshirish zarur bo'ladi.

Xulosa va takliflar.

Hududlarning investitsion jozibadorligi iqtisodiy o'sish bilan bevosita bog'liqligini hisobga olib, hududlarning investitsion jozibadorligini oshirish chora-tadbirlari dasturlarini ishlab chiqish zarur. Bu borada biz V.Trenev va A.Lixachev tomonidan ishlab chiqilgan mavjud dasturlarga tayanishimiz mumkin, ular rivojlanish va investitsiyalarni jalb qilish va iqtisodiyotni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish, quyidagilar bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi:

- asosiy investitsiya xatarlarini kamaytirish;
- investitsiyalarni jalb etishga ko'maklashuvchi me'yoriy-huquqiy bazani ishlab chiqish;
- institutsional tadbirlar.

Istiqbolli tarmoqlarga investitsiyalarni jalb etishga ko'maklashuvchi normativ-huquqiy bazani ishlab chiqish zarur qonun hujjatlari va dasturiy hujjatlarni ishlab chiqish va qabul qilish bo'yicha chora-tadbirlar rejasini o'z ichiga oladi. Investitsion jozibadorlikni oshirish bo'yicha institutsional chora-tadbirlar investitsiya faoliyatini qo'llab-quvvatlash infratuzilmasini yaratishni nazarda tutadi. Xususan, yaratilishi kerak

- investitsiyalarni rivojlantirish agentligi;
- hududiy investitsiya fondi;
- hududiy venchur fondi;
- munitsipal garov kompaniyalari va mintaqaviy garov investitsiya kompaniyalari;
- investitsiyalarni taqsimlashning yagona tarmog'i;
- investitsiya loyihalarini qo'llab-quvvatlash tizimi;
- investitsiya faoliyati uchun PR xizmati (Trenev, Likhachev, 2007).

Bizning fikrimizcha, asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarning hududning iqtisodiy o'sishini ta'minlashda muhim omil ekanini isbotlamoqda.

Haqiqatan ham hududlaragi korxonalarning investitsion faolligi, avvalambor, texnologik va iqtisodiy samaradorlik oshishiga olib keladi. Bu esa, korxonalarning mahalliy va jahon bozorida raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishiga va shu tariqa ishlab chiqarish hajmining yanada oshishiga hamda yangi ish o'rinlarining yaratilishiga sabab bo'ladi.

Shuning uchun, hududda so'nggi yillardagi investitsion muhitni yaxshilash sur'ati shunday davom etishi yaqin kelajakda hudud farovonligiga, jumladan iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishida yana katta ijobiy o'zgarishlar olib kelishi kutilmoqda.

Adabiyotlar/Literatura/Reference:

Akhmedov, I. (2019). How does Uzbekistan attract and repel investors? Retrieved from <https://www.spot.uz/ru/2019/10/04/invest>.

Alikulov, I. S., & Sattorov, D. S. (2012). The essence and characteristics of investment. *Economy and Innovative Technologies*, (5), July.

Cizkowicz, P., Pekała, M., Pekała, P., & Rzońca, A. (2017). The effects of special economic zones on employment and investment: Spatial panel modelling perspective. *Journal of Economic Geography*, 17(3), 571–605. Oxford University Press.

Decree of the President of the Republic of Uzbekistan (2023, September 11). "On the Strategy 'Uzbekistan — 2030'" No. PF-158. Retrieved from <https://lex.uz/docs/6600413>.

- Downs, J., & Goodman, J. E. (1997). *Dictionary of Finance and Investment Terms* (4th revised and expanded ed.). Moscow: INFRA-M. 586 p.
- Engman, M., Onodera, O., & Pinali, E. (2006). *Export Processing Zones: Past and future role in trade and development*. OECD Trade Policy Working Paper, No. 53, p. 10.
- Ergasheva, Sh., & Uzoqov, A. (2008). *Organization and financing of investments*. Tashkent: Iqtisod-Moliya. p. 37.
- Hines, J. R., Jr., & Park, J. (2019). Investment ramifications of distortionary tax subsidies. *Journal of Public Economics*, 172, 36–51. Elsevier. <https://www.elsevier.com/locate/jpube>
- Inogamova, M. (2021). Economic growth and increasing the investment attractiveness of the region. *Economy and Innovative Technologies*, (4), July–August.
- Kuziyeva, N. R. (2008). *Directions for improving the financial and credit mechanism for stimulating the activities of enterprises with foreign investment*. Abstract of dissertation for Doctor of Economics. Tashkent. p. 41.
- Malden, A. (2017). Safer bet? Evaluating the effects of the Extractive Industries Transparency Initiative on mineral investment climate attractiveness. *The Extractive Industries and Society*, 4, 788–794. Elsevier. <https://www.elsevier.com/locate/exis>.
- Mustafakulov, Sh., Rajabov, N., & Khaydarova, M. (2020). Analysis of the impact of the investment climate attractiveness on the socio-economic development of Navoi region. *Economy and Innovative Technologies*, (5), September–October.
- Trennev, V., & Likhachev, A. (2007). Increasing the investment attractiveness of the region. *Information Resources of Russia*, (5). Retrieved from http://www.aselibrary.ru/press_center/journal/irr/2007/number_5/number_5_5/number_5_5699.
- Valdaytsev, S. V., & Vorobyev, P. P. (2003). *Investments: Textbook* (V. V. Kovalev, V. V. Ivanov & V. A. Lyalin, Eds.). Moscow: TK Velbi, Prospect Publishing. p. 17.
- Vdovin, S. M. (2014). Investment attractiveness as a factor of sustainable regional development. *Economic Analysis: Theory and Practice*, (41), Article 392. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/investitsionnaya-privlekatelnost-kak-faktor-ustoychivogo-razvitiya-regiona> (accessed June 14, 2021).
- Yarosh, P. (2018). *Management of the development of territorial-economic zones in Poland: Theory, methodology, practice*. Warsaw: "Poland". 200 p.
- Yusupova, Sh. A. (2020). Theoretical and methodological foundations and tools for attracting foreign investment in the economy of Uzbekistan. *Bulletin of Science and Practice*, 6(9). <https://doi.org/10.33619/2414-2948/58>.